

'זנב העגל שאינה מגעת לערקוב. אמרו חכמים: כל מרבית עגלים כן, כל זמן שיהו מגדלין הן נמתחות'. רש"י מפרש שחכמים מסבירים דברי תנא קמא. ואילו הרמב"ם מפרש שחכמים חולקים וסוברים שאין זה מום, שכך דרכם של עגלים בתחילתם שזנבם קצר, והוא גודל במשך הזמן (עפ"י פירוש המשנה. וכן בחיבורו הגדול השמיט מום זה, ופרש הבית-יוסף לפי שמפרש שחכמים חולקים ופסק כמותם).

*

'סנהדרין ה, ב: שמונה עשרה חדשים גדלתי אצל רועה בהמה לידע איזה מום קבוע ואיזה מום עובר כו' – יש לעיין הלא כל המומין שנוין ומנוין, ומומין העוברין גם כן שנוין, והן ד', כמו שכתב הר"מ פ"ב מהלכות איסורי מובה ה"ז – ונראה דכל מאורע הפוגם את הגוף נקרא כאן 'מום' ור"ל פגם העובר שאינו מום כלל, וכמו נפגם האוזן מן העור דאינו מום מפני שהוא עובר כדאמר ל"ז ב', וכן נסדק בין בידי אדם ובין בידי שמים צריך הכרעה אם עובר, דפעמים בידי שמים עובר טפי מבידי אדם כדתנן... וכן כמה ספקות, כמו כרשינה שאמרו כו', וכן כל הספיקות של לח ויבש ל"א א' היה רב פושטן בבקיות טבע הדברים. וכן לקבוע את המאורע הנראה לעיני החכם צריך בקיות לקבועו אם זהו מום הקבוע ששנינו או שזה מאורע אחר' (מתוך חזון איש בכורות כה, ט).

דף מא

'איידי דתנא שלשה הוסיף ואמרו לו לא שמענו אלא את אלו וקתני ואתי דיחידאה...'. פירוש, כיון שאמרו 'לא שמענו' הרי דעתם שאין להוסיף על מה שקבלו מן הראשונים, ואמנם אותם שלשה שהוסיף אילא, ב"ד שלאחריהם קיימו את דבריו אבל יותר מאלו אין להוסיף, ואף על פי שהיו יחידיים שהוסיפו – אין הלכה כמותם, כי החכמים שביבנה שלא מנאום – חולקים, והרי הם רבים. לכך הוצרך התנא לסתום כמותם (עפ"י חזון איש כה, יח).

זאלו שאין שוחטין עליהן לא במקדש ולא במדינה... וחוטין הפנימיות שנפגמו אבל לא שנעקרו'. אף על פי שאין מום זה ניכר מבחוץ, והרי עד כאן לא נסתפקו לעיל אלא אם חסרון מבפנים שמיה חסרון אם לאו, אבל מום פנימי אינו מום הפוסל, ואם כן מדוע אין שוחטים אותו במקדש? – יש לומר שאעפ"י שאינו בגדר 'מום', מכל מקום אינו בכלל מבחר נדריכם לפיכך אינו קרב, כמו שכתב הרמב"ם (איסורי מובה ב, ח) שזהו הטעם לכל אותם מנויים במשנה שאינם קרבים במקדש. עוד יש לומר, מדאורייתא הרי זה מום גמור ושוחטים עליו אף במדינה, אלא כיון שאין מומו ניכר כל כך גזרו שלא לשחוט [וכעין שכתבו התוס' (לו: ד"ה כאן) לענין נקב באוזן פחות מכרשינה, שהוא מום גמור מדאורייתא, ואעפ"י כ' אין שוחטים במדינה לפי שאינו ניכר כל כך גזרו] (עפ"י שיעורי הגרי"ש אלישיב שליט"א).

הרמב"ם (איסורי"מ ב, ח) כתב שבהמה שנפגמו חטיה, אם הקריבה – ייראה לי שהורצה. ונראה שגם לפי הצד האמור שמדין תורה אסורה בהקרה, אפשר שאין זה אלא איסור שלכתחילה משום 'מבחר', אבל אין כאן שם 'פסול', ואין זה בכלל מה שלמדו (בחולין פ:): כל הפסולין אינן מרצין.

וכן צריך לדחוק במה שאמרו לעיל (לו): למעט נפגמו ונגממו חטיה הפנימיות משום דבעינן 'כל מום רע' וליכא – שזה אמור רק לענין שייחשב מום גמור לקיים בו 'בשעריך תאכלנו', אבל מ"מ אינו ראוי להקריב מהתורה משום שאינו 'מבחר'. ואינו דומה לנקב באוזן פחות מכרשינה שמהתורה דינו כנקב גדול [לפי הצד בתוס' הנ"ל] אלא שחכמים גזרו.

'זקן'. על שיעור זקן, ועל פסולו בקרבנות בדיעבד, וזקן בעוף – ע' במובא בזבחים נט.

'ושנעבדה בו עבירה ושהמית על פי עד אחד או על פי הבעלים'. על שיטת רש"י שעפ"י הבעלים פטור ממיתה משום 'מודה בקנס' – ע' 'חדושי הגרי"ו' זבחים עא, ובמובא ביוסף דעת מכות ב ה. ולפי כמה מהראשונים הטעם הוא משום שאדם קרוב אצל ממונו ואינו נאמן על שורו לחייבו מיתה (עתוס' ב"ק מא: שטמ"ק זבחים עא וחדושי הנצי"ב). על איסור הנאה בשור רובע ונרבע – ע' במובא בזבחים עא.

'בשלמא חזוית אחזוית לא קשיא... אלא תלתא הוו; דקרא – יבש בין מבפנים בין מבחוץ, דמתניתין – לח מבחוץ ומבפנים, דמצרים – יבש מבפנים ולח מבחוץ...' סיכום הדברים כפי שבאר בחזון איש (כה, כ): שני מיני שחין הם, אחת חמורה ואחת קלה הימנה; – החמורה, יש בה שלש צורות – יבש מבפנים ומבחוץ, הוא הגרב האמור בפרשת מומים, והוא החרס האמור בקללות; יבש מבפנים ולח מבחוץ – הוא הילפת האמורה בפרשת מומין, והוא הגרב דמצרים (שחין אבעבעת פרח) האמור בקללות. ומכונה בברייתא 'חזוית המצרית'; לח מבפנים ומבחוץ – הוא 'גרב' דמתניתין, והוא מום עובר.

ו'חזוית' השנויה במשנה, היא ממין הקל של השחין, והיא מום עובר בכל אופן, בין לח בין יבש. [צ"ע בדברי רבנו גרשום להלן (מג.) שפרש דברי הגמרא שם 'ילפת דלא מאיסא, גרב דמאיס' – משום שהגרב לח והילפת יבש, והלא מדובר שם בגרב וילפת דפרשת מומין, שהגרב יבש בפנים ובחוץ והילפת לחה מבחוץ. ואכן רש"י שם מפרש להפך, שהיבש מאיס משום יבשותו, ששוקע בבשר ועושה בו חריצין. והראב"ד (בפירושו לתו"כ) פרש לפי שהגרב גדול מיבלת. עוד צ"ע בלשון הרמב"ם (ביאת המקדש ו, ד) שמשמע שהילפת האמורה בתורה היא חזוית, וכתב שם שהיא מום עובר. ואילו בסוגיא אמרו שמלפתו עד המות והיא 'חזוית המצרית'].

'כיון דאמר מר גרב זהו חרס – מיחרץ חריץ, דכתיב ומראהו עמוק מן העור – כמראה חמה העמוקה מן הצל...' רבנו גרשום פרש כיון שגרב הוא חרס משמע שהוא חרוץ, שזהו לשון חרס – חרץ (וכן יש ברא"ש ובעוד ראשונים בעירובין (מו:), לפי גרסתם בגמרא שם: 'חרס' – חריץ מים). וצריך באור לפי זה, לשם מה הביא ענין מראה חמה העמוקה מן הצל. ולכאורה נראה לפרש עפ"י האמור באיוב (ט) האמר ל'חרס ולא יזרח' – הרי ה'חרס' הוא כינוי לחמה. לכך נקרא הגרב 'חרס', שהוא כמראה החמה, העמוקה מן הצל – מכאן שהגרב משוקע. שו"ר כן בגלינות קה"י, ע"ש. ואולם רש"י (בד"ה זה חרס. וע' גם להלן מג. ד"ה גרב) מפרש שנקרא 'חרס' על שם שקשה כחרס. ורבנו בחיי (דברים כה, כו) פרש 'בחרס' האמור בקללות – כינוי לשחין, שנצרך לחרס להתגרד בו, ככתוב באיוב. ועוד פרש מלשון שמש כנ"ל, כלומר שיפחידם במכת שמש.